

Op locatie: Winterse heide

In het uiterste noorden van België, vlakbij de grens met Nederland, vinden we de Kalmthoutse heide. De meeste fotografen kennen dit natuurreservaat voor de prachtig bloeiende struikheide en de grote aantallen libellen, maar ook in de wintermaanden valt er van alles te beleven. In dit artikel gaan we op zoek naar winterse taferelen en details langs de vennen en in de dennenbossen. Bart Heirweg – www.bartheirweg.com

De Kalmthoutse heide is het oudste en meteen ook het grootste natuurreservaat van Vlaanderen. Met bijna 4000ha vormt het samen met het Grenspark De Zoom een uitgestrekt grensoverschrijdend natuurgebied. Het reservaat, vlakbij het dorp Kalmthout, bestaat voornamelijk uit droge en natte heide, vennen, zandvlaktes en duinen, weilanden en dennenbossen. Deze grote variatie zorgt ervoor dat er op elk moment van het jaar wel wat te beleven valt. In het voorjaar doorbreekt het gebrul van de blauwgekleurde heikikkers de stilte van de winter, kort daarna duiken de eerste libellen op en die blijven de hele zomer lang paraderen langs de vennen. Op het einde van de zomer komt de heide in bloei en zorgt ze voor prachtige paarse landschappen. Daarna volgen de mooie herfstkleuren en mistige ochtenden, om dan opnieuw de winter te verwelkomen. Dit is het seizoen waarop wij goed aangekleed en geladen met camera en statief dit prachtige natuurgebied zullen verkennen.

Pluisven

We starten 's morgens vroeg aan het Pluisven langs de Verbindingsstraat. Langs de vennen is er in elke periode van het jaar wel wat te beleven, maar in de winter hoop je uiteraard op winterse taferelen. Heideterreinen met waterpartijen zijn doorgaans vochtiger, wat ze ideaal

maakt voor mistvorming. Die mist kan in de winter aanvriezen en dan krijg je die prachtige omstandigheden waarop elke natuurfotograaf zit te wachten. In Shoot nr. 2 legde ik al uit dat mist ontstaat wanneer de luchttemperatuur in de buurt komt van het dauwpunt. Wanneer het dauwpunt onder het vriespunt ligt dan krijg je aanvriezende mist of rijp. Elke twijg en grasspriet wordt dan omhuld door een laagje kristallen. Interessante foto's gegarandeerd! Dergelijke momenten zijn echter meestal van korte duur. Een zuchtje wind of een straaltje zon is vaak voldoende om een einde te maken aan dit winter wonderland. Je bent dus best ruim voor zonsopgang aanwezig om die zeldzame momenten optimaal te benutten. Gelukkig valt dat deze periode van het jaar best mee en hoef je niet al te vroeg meer uit bed. Het mooiste moment is vaak net voor zonsopgang, want op een koude winterochtend kleurt de lucht, en daardoor ook het landschap, vaak mooi pastelroze. Ook wanneer de zon al op is, blijft het licht meestal mooi zacht en kan je genieten van warm winterse ochtendlicht.

Panoramafoto van winters Pluisven. De roze ochtendtinten geven de foto extra sfeer.

f/8.0, 1 sec, ISO 400, 165mm op full frame

Venlandschappen

Overall op de Kalmthoutse heide en vooral in en langs de vennen vind je pijpenstrootje, een plant uit de grassenfamilie met zeer dunne bladeren. Deze planten vormen de ideale voorgrond om diepte in het landschap te creëren en de kijker mee te nemen in de foto. Bovendien kunnen ze ook als onderwerp op zich dienen. Pijpenstrootje groeit in pollen die vaak interessante vormen aannemen. Bij windstil weer reflecteren deze pollen in het water en leveren ze abstracte of minimalistische beelden op die wat doen herinneren aan de kalligrafiekunst.

Nadat je dit venlandschap weids in beeld hebt gebracht, kan je met de telelens (bv. een 70-200mm of een 100-400mm) op zoek gaan naar intiemere landschappen. Je hoeft landschappen namelijk niet altijd met een breedhoeklens te fotograferen. Door meer in detail te gaan laat je de essentie zien en houd je het beeld rustiger. Bovendien ben je voor weidse landschappen enorm afhankelijk van het licht en de omstandigheden, terwijl de sfeer voor detaillandschappen vaak langer goed blijft. Daarnaast heb je op een koude, winterse dag vaak te maken met staalblauwe luchten, die je beter kan vermijden. Door wat meer in te zoomen kan je die saaie lucht reduceren of zelfs volledig kwijtspelen.

Aangevroren bomen ter hoogte van de wilgenduinen. Je hoeft het niet altijd 'weids' te zien.

f/9.0, 1/8 sec, ISO 400, 125mm op full frame

We verlaten de Verbindingsweg en zetten onze route langs de rode wandellus verder tot we ter hoogte van de Wilgenduinen bij de zwarte wandellus komen. Deze leidt ons naar het Langven, houd hier zeker even halt vooraleer je verder wandelt naar de Kambuusduinen. De duinen op de Kalmthoutse heide zorgen voor reliëf in het landschap en dat is voor landschapsfotografie altijd interessant. Ga opnieuw op zoek naar een mooie berijpte pol van pijpenstrootje of een jonge boom om in de voorgrond te plaatsen terwijl oude statige dennen aan de horizon prijken. Wanneer je landschappen met voorgrond fotografeert, let er dan steeds op dat het beeld in balans is en de voorgrond niet te dominant wordt. Door eenvoudigweg je positie wat te veranderen kan je een voorgrond meer of minder laten spreken. Ga je hoger dan wordt de voorgrond minder dominant en het middenvlak beter zichtbaar, ga je lager dan wordt de voorgrond dominanter en het middenvlak kleiner. Zo kan je ook ongewenste elementen proberen te verbergen. Ook door je standpunt wat meer links of rechts te kiezen, kan je de positie van de voorgrond ten opzichte van de achtergrond beïnvloeden. Ansel Adams, een Amerikaans fotograaf die vaak als de pionier van de landschapsfotografie beschouwd wordt, vatte het als volgt samen: 'Composition is knowing, where to stand.'

Oude statige dennen in het eerste ochtendlicht. Kies zorgvuldig je positie zodat de ruimte tussen de stammen gelijk verdeeld is.

f/13, 1/5 sec, ISO 200, 140mm op full frame

Door gebruik te maken van voorgrondelementen geef je diepte aan het winterse landschap.

f/11, 1/10 sec, ISO 100, 20mm op full frame

Duinen en dennenbossen

Vorbij de Kambuusduinen kom je op het kruispunt met de blauwe wandellus, deze lus volgen we nu in zuidoostelijke richting. We komen langs een aantal mooie dennenbossen die beslist een stop waard zijn. Wanneer op een nevelige of mistige dag de zon laag staat, krijg je hier vaak een prachtig spel van licht en schaduw, het ideale recept voor sfeervolle plaatjes. Dergelijke boslandschappen breng je best opnieuw met de telelens in beeld, want te weidse beelden maken de foto chaotisch en onoverzichtelijk. Kies je positie zorgvuldig uit en vermijdt dat de meest prominente boomstammen met elkaar overlappen of te dicht op elkaar staan. Door je statief wat meer naar links of rechts te positioneren kan je ervoor zorgen dat de meeste boomstammen mooi los van elkaar staan. Je kunt bovendien de chaos van het bos verder verbergen door te fotograferen met beperkte scherptediepte. Daarnaast zijn dergelijke bossen ook ideaal om te experimenteren met bewegingsonscherpte, waarbij je met een sluitertijd van ongeveer 1 seconde met de camera op en neer beweegt of in- en uitzoomt terwijl je afdrukt. We zien dit trucje tegenwoordig echter vaak terugkomen, dus let erop dat het niet te cliché wordt.

Een mistig dennenbos tijdens de winter. Een laagstaande zon zorgt voor een prachtige sfeer. Let op je positie en zorg ervoor dat de stammen elkaar niet raken en voldoende ruimte hebben.

f/3.5, 1/400 sec, ISO 400, 105mm op full frame

Putse Moer

We struinen verder langs de blauwe lus tot we bij de Hazenduinen komen. Ook dit stuk behoort tot de mooiste plekjes van de Kalmthoutse heide. Probeer opnieuw gebruik te maken van het reliëf in het landschap door wat hoger op een duin te gaan staan. Je krijgt hierdoor een beter overzicht over het gebied en ontdekt misschien wel al enkele leuke laagjeslandschappen. Ter hoogte van de Hazenduinen komen de blauwe en de rode wandelroute samen. We kunnen nu de rode lus in noordelijke richting verder volgen, maar ik raad je aan om eerst nog even verder te wandelen tot bij de Putse Moer. Dit prachtige ven levert bij windstil weer altijd mooie plaatjes op wanneer de bomen rondom het ven reflecteren in het water. Doorgaans raad ik aan om de horizon niet in het midden te plaatsen, maar bij reflecties geldt deze regel niet. Je kunt de perfecte symmetrie van de reflectie net extra benadrukken door de horizon wel in het midden te zetten. Regels zijn er om verbroken te worden!

Bomen reflecteren in het water van de Putse Moer. De horizon mag hier wel in het midden om de symmetrie te benadrukken.

f/13, 1/2 sec, ISO 400, 62mm op full frame

High key

Bij grijs of mistig weer (en dat valt wel al eens voor tijdens de winter) kan je hier ook experimenteren met high key. Je gaat dan bewust 2 à 3 stops overbelichten tot de lucht en andere lichte tonen in de foto bijna helemaal wit worden. Zeker bij reflecties in het water levert dit soms leuke en abstracte beelden op. Bij dichte mist kan je dan weer op zoek gaan naar minimalistische landschappen. Een mooie groepering bomen of een mooie oude berk zijn ideale onderwerpen voor dit soort foto's. Let op wanneer je in dichte mist fotografeert, want dan gaat de belichting van de camera letterlijk de mist in. Een camera probeert immers alle tonen als grijs weer te geven, waardoor de foto onderbelicht en de mist grauw lijkt. Je zult dan een stop moeten overbelichten om de mist fris en sfeervol te maken. Controleer het histogram regelmatig en zorg ervoor dat het evenwicht aan de rechterkant zit. Ook de automatische witbalans durft wel eens te falen in dergelijke omstandigheden. Als je in RAW fotografeert, kan je de witbalans achteraf nog ongestraft aanpassen, maar wil je toch 100% zeker zijn van een correcte witbalans dan moet je gebruik maken van een grijskaart. In landschapsfotografie is dat echter niet altijd even praktisch. Veel handiger is een witbalansfilter van Vello of Expodisk. Die houd je gewoon tegen de lens om vervolgens een referentiefoto voor de witbalans te maken. Deze witbalansfilters meten het invallende licht in de plaats van het gereflecteerde licht zoals bij een traditionele grijskaart. Als je de witbalans manueel instelt dan moet je dat natuurlijk telkens opnieuw doen als je merkt dat het licht verandert, bijvoorbeeld wanneer plots de zon terug verschijnt.

Minimalistisch landschap van enkele kale dennen in dichte mist.

f/13, 1/30 sec, ISO 100, 24mm op full frame

Detail van een jonge berk in een winterse setting. De beperkte scherptediepte houdt de achtergrond rustig.

f/2.8, 1/320 sec, ISO 200, 200mm op full frame

Brandtoren

Nadat we de Putse Moer grondig verkend hebben, wandelen we nog wat verder tot bij de brandtoren. Deze toren wordt tijdens hete, droge zomermaanden bemand om de heide af te speuren en te vermijden dat er brand uitbreekt. Deze toren is deels toegankelijk voor het publiek en bied je een mooi overzicht over het natuureservaat. Het is wat puzzelen om je statief te positioneren op de kleine onhandige platforms, maar eenmaal dat is gelukt kan je vanaf hier bij mistige omstandigheden prachtige laagjeslandschappen fotograferen. Ik kan het niet genoeg zeggen, maar als je 's morgensvroeg landschappen fotografeert met de telelens, dan moet je de sluitertijd goed in de gaten houden! De grotere brandpuntsafstand maakt dergelijke lenzen veel gevoeliger voor trillingen, zeker wanneer je statief oncomfortabel is gepositioneerd. Bovendien vang je meer wind omdat je een stuk hoger staat en ook dat zorgt mogelijk voor bewegingsonscherpte. Zet het diafragma dus eventueel iets lager en de ISO wat hoger zodat je wat aan sluitertijd wint. Dat je bovendien zelf best stil staat, 'spiegelopklappen' in combinatie met een afstandsbediening moet gebruiken en de beeldstabilisatie moet uitschakelen, hoef ik er wellicht niet meer bij te vertellen?

Laagjeslandschap gefotografeerd met de telelens. De brandtoren in de verte fungeert als aandachtspunt.

f/14, 1/400 sec, ISO 400, 300mm op full frame

Oog voor detail

We wandelen nu terug en volgen opnieuw de rode lus. Probeer onderweg ook wat oog te hebben voor de winterse details langs het wandelpad. Een bevroren plasje of waterpartij is altijd het verkennen waard, want vaak vind je er prachtige abstracte patronen in het ijs. Dat kunnen ingevroren blaadjes of plantendelen zijn, luchtballen gevangen in het ijs of patronen ontstaan door het dooien en opnieuw bevriezen van het water. Het hangt vooral af van je eigen creatieve visie en de manier waarop je deze patronen weet te ontdekken en in beeld te brengen. Je ogen zijn hier dus je belangrijkste wapen. Wanneer je patronen fotografeert dan is het belangrijk dat het volledige beeld gevuld wordt met de gekozen herhaling van

vormen, patronen of textuur. Let er dus goed op dat er geen storende elementen opduiken die dit patroon kunnen verstoren en besteed aandacht aan de compositie. Bestudeer ook goed de randen van de foto, want deze worden vaak over het hoofd gezien. Niet alle camera's tonen in de zoeker immers het volledige beeld. Wanneer je fototoestel over live-view beschikt, gebruik dan deze functie om de volledige foto te zien en het beeld grondig te analyseren.

“ Je ogen zijn je belangrijkste wapen. ”

Niet alleen ijs is het verkennen waard, ga ook eens zoeken onder bomen of in het bos. Een patroon van afgevalen bladeren onder een laagje rijp of bevroren dennenappel kunnen ook leuke beelden opleveren.

Ga op zoek naar leuke details in het ijs. Zorg ervoor dat het abstracte patroon niet verstoord wordt.

f/9, 1/20 sec, ISO 400, 260mm op full frame

Grassprietjes ingevroren in het ijs. Zorg voor voldoende scherptediepte zodat alles mooi scherp is.

f/18, 1/80 sec, ISO 400, 70mm op full frame

Ga in de bossen op zoek naar bevroren blaadjes en combineer herfst en winter in één beeld.

f/16, 1/8 sec, ISO 400, 56mm op full frame

Sneeuw

Wanneer sneeuw voorspeld wordt en het hele land in rep en roer staat, dan is het alle hens aan dek voor landschapsfotografen. Sneeuw krijgen we de laatste jaren niet al te vaak, dus wanneer dergelijke omstandigheden zich voordoen moet je die optimaal benutten. Zet de wekker nog een uurtje vroeger zodat je zeker op tijd bent, want een paar centimeter sneeuw is voldoende om van het verkeer een echte chaos te maken.

Fotograferen wanneer het sneeuwt, is niet eenvoudig, maar het loont wel de moeite om het toch te proberen. De dikke vlokken geven het landschap een stilistisch karakter, net alsof de foto in potlood werd getekend. Je kunt ook experimenteren met de flits op je camera, die doet de dikke sneeuwvlokken oplichten en zo ontstaan lichtvlekjes die de foto een abstract karakter geven.

Bij grijs weer ga je best op zoek naar intieme en minimalistische sneeuwlandschappen. Het landschap wordt monochroom, storende elementen verdwijnen en overal duiken foto's op. Zie het dus niet te weids en ga op zoek naar eenvoud en soberheid. Enkele eenzame bomen lenen zich perfect voor dit soort foto's. Door extra lege ruimte rondom het onderwerp te voorzien benadruk je het desolate gevoel en krijgt het onderwerp alle aandacht. Dergelijke minimalistische landschappen lenen zich ook perfect voor een zwart-witconversie. Sneeuwlandschappen zijn van zichzelf al vrij monochroom: je hoeft dus achteraf eigenlijk enkel wat contrast toe te voegen om de foto's wat meer te laten spreken.

Let opnieuw op de belichting wanneer je in sneeuw fotografeert, want de lichtmeter van de camera raakt ongetwijfeld in de war. Je zult opnieuw moeten overbelichten zodat de sneeuw mooi wit is en niet grijs en grijs oogt.

's Morgens of 's avonds kan bij open hemel ook vaak een laagje grondmist boven de sneeuw ontstaan. Gecombineerd met de opgaande of ondergaande zon levert dit erg fraaie resultaten op. Die mist ontstaat omdat de temperatuur net boven de grond het snelst afkoelt en er daar eerst mist gevormd wordt. Ook bij dooi kan mist ontstaan boven een sneeuwlaag, omdat de zachtere lucht dan in contact komt met het koudere sneeuwoppervlak.

*Minimalistisch landschap in dichte mist.
Overbelichten met 2 stops zorgt ervoor dat de
sneeuw wit en niet grijs is.*

f/13, 1/100 sec, ISO 400, 80mm op full frame

En vooral: genieten

We wandelen nu langs de rode lus terug naar ons beginpunt. Probeer onderweg te genieten van het winterse landschap, want dan volgen ongetwijfeld de mooiste foto's. Je gemoedstoestand heeft een enorme invloed op de manier waarop je het landschap ervaart. Ga vooraf niet te veel foto's van andere fotografen bekijken. Dan ben je te gefixeerd op die beelden en ben je misschien blind voor andere opportuniteiten. Een leeg hoofd is de beste manier om de mooiste landschappen te ontdekken. We komen terug bij de parking, ondertussen zijn onze handen lichtjes verkleumd en zien onze neus en wangen rood van een stevige winterse ochtendwandeling. Hoog tijd dus voor een lekkere kop koffie en uitkijken naar de volgende winterprik!

Wandelroutes

Via tal van bewegwijzerde paden kan je op de Kalmthoutse heide héél wat kilometers wandelen en genieten van de omgeving. Een kaart van het gebied met daarop alle wandelpaden kan je vinden en downloaden op <http://www.grensparkzk.be/overzichtskaart>.

De mooiste route start bij de parking langs de Frans Raatstraat in Kalmthout en volgt de rode lus tot vlakbij het Langven. Daarna schakel je over op de zwarte lus en die volg je tot op het kruispunt met de blauwe lus. Daarna volg je de blauwe route tot bij de Gazenduinen en keer je via de rode lus terug naar het beginpunt.

Tips voor de winter:

- Let op de belichting. Bij aangevroren landschappen, sneeuw of dichte mist zal je in normale omstandigheden vaak minimum 1 stop moeten overbelichten om een correct belichte foto over te houden. Doe je dat niet dan oogt het landschap grijs en grauw.
- Let op waar je stapt wanneer het gesneeuwd heeft. Je eigen voetsporen zouden de foto wel eens kunnen verpesten.
- Omwille van de koude temperaturen gaan batterijen minder lang mee. Neem dus extra batterijen mee en houd ze warm door ze in je broek- of binnenzak te steken.
- Vermijd condens op je lens en camera wanneer je terug binnen bent. Zet de

cameratas in een niet te warme ruimte en open de rits zodat het vocht eruit kan. Laat de tas voor de rest dicht en laat het materiaal rustig acclimatiseren.

- Kleed je goed aan, als je het koud hebt zal je niet het beste van jezelf kunnen geven. Een muts, sjaal en handschoenen zijn geen overbodige luxe en een onderlaag van merinowol doet wonderen. Bouw je kledij op in laagjes, zo isoleer je jezelf niet alleen beter voor de koude, je kunt ook gemakkelijk een laagje uitspelen als je het te warm wordt.

Opgelet:

Laat geen kostbaar materiaal in de wagen achter. Blijkbaar werd hier al meermaals bij fotografen ingebroken in de wagen.